

Division for the Advancement of Women

*“Nasilje nad ženama: primeri DOBRE PRAKSE u
eliminaciji nasilja i borbi protiv nasilja nad ženama”*

AUSTRIJSKI MODEL INTERVENCIJE U SLUČAJEVIMA NASILJA U PORODICI

Ekspertski rad pripremila:

**Rosa Logar
WAVE**

(Evropska mreža protiv nasilja nad ženama)

prevod i štampanje
Autonomni ženski centar, Beograd, 2005

Sastanak ekspertske grupe
koji organizuje Odsek Ujedinjenih nacija za unapredjenje položaja žena
u saradnji sa:
kancelarijom Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala
od 17. do 20. maja 2005.
Beč, Austrija
Na sastanku učestvovala Lepa Mladenović,
AUTONOMNI ŽENSKI CENTAR

Program razvoja dobrih praksi u oblasti nasilja u porodici štampao je ovu
brošuru uz podršku holandske organizacije

1. UVOD

U svim delovima sveta žene trpe nasilje od strane partnera ili muških članova porodice. Dugo vremena se rasprostranjenost nasilja mogla samo pretpostavljati pošto slučajevi nasilja koji su dospevali u javnost predstavljaju samo vrh ledenog brega. U poslednjoj deceniji, rasprostranjenost nasilja nad ženama otkrivena je u obimnim istraživanjima sprovedenim u nekoliko evropskih zemalja. Prvo reprezentativno istraživanje sprovedeno u Nemačkoj na više od 10.000 ispitanica pokazalo je da približno jedna od četiri žene (25%) trpi fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera (Savezno Ministarstvo za porodicu, starije gradjanke/e, žene i omladinu 2004). Prema jednom istraživanju sprovedenom u okviru britanskog istraživanja o kriminalu, 21% žena su bile žrtve fizičkog nasilja ili pretnji od strane partnera bar jednom u životu (Valbi/Alen 2004). U studiji o rasprostranjenosti sprovedenoj u Finskoj (Hajskanen/Pispa1998.), 20% žena izjavile su da su trpele nasilje od strane partnera. Osim nanošenja strahovite patnje, nasilje nad ženama rezultira i troškovima za žrtve i društvo (Valbi 2004., Svetska zdravstvena organizacija 2004.). U toku istraživanja, Valbijeva je otkrila se troškovi porodičnog nasilja u Engleskoj i Velsu procenjuju na 23 milijarde funti godišnje.

Nasilje nad ženama od strane muških partnera nije “privatna stvar” već javni i društveni problem. Slučajevi nasilja predstavljaju povredu ljudskih prava. Države su se obavezale međunarodnim sporazumima da sprečavaju nasilje nad ženama i zaštite žrtve. Ipak, razne prepreke još uvek sprečavaju implementaciju međunarodnih standarda za zaštitu žena od nasilja. Te prepreke su duga tradicija i “normalnost” nasilja nad ženama: posmatranje problema kao privatnog, potčinjen položaj žena u društvu i porodici i uloga nasilja u stvaranju i održavanju te potčinjenosti, predrasude i stereotipi koji opravdavaju nasilje nad ženama, seksistički,

rasistički, mizogini i nehumani stavovi, zanemarivanje problema od strane političara i zakonodavaca, neznanje odgovornih aktera u odnosu na međunarodne standarde ljudskih prava, nedostatak političke volje i neravnomerna raspodela sredstava, nedostatak svesti i znanja političkih i sudskih vlasti, itd.

Kako bi prevazišlo te prepreke, društvo mora da učini maksimalne napore. S razlogom se pretpostavlja da će biti potrebno još nekoliko decenija kako bismo se približili cilju eliminisanja nasilja nad ženama. Ono što nam je potrebno je dugoročna posvećenost. Kako bi se obezbedilo dalje napredovanje i izbegavanje negativne reakcije neophodno je da problem nasilja nad ženama ostane u planu rada Ujedinjenih nacija i drugih međunarodnih organizacija. Istraživanje Ujedinjenih nacija o nasilju nad ženama i sve ostale aktivnosti na prevenciji nasilja nad ženama su od velike važnosti za razvoj na međunarodnom nivou. Takođe, instrumenti ljudskih prava i naročito rad Komiteta CEDAW (*Konvencije o eliminacija svih oblika diskriminacije nad ženama*) treba da ojačaju.

Prevenција nasilja nad ženama bi trebalo da deluje u okviru različitih društvenih nivoa: na nivou države, zajednice i pojedinaca.

Prevenција podrazumeva tri kategorije:

- *Primarna prevencija*: sprečavanje pojave nasilja (npr. podizanje svesti, kampanje, inicijative u okviru zajednice, edukacija o ljudskim pravima, edukativni programi za decu i adolescente, opšte odredbe protiv diskriminacije i u korist stvarne jednakosti žena, rodna ravnopravnost, itd.)
- *Sekundarna prevencija*: identifikacija faktora rizika i rizičnih grupa, obezbeđivanje pomoći (npr. pravljenje rodno osetljivih programa u raznim institucijama, otvaranje SOS telefona za žene, obezbeđivanje sistematskih pregleda, donošenje odredbi kojima se jača nezavisnost žena na pravnom, ekonomskom i društvenom nivou, pokretanje inicijativa za podršku emigrantkinjama, itd.)
- *Tercijarna prevencija*: odredbe koje sprečavaju pojavu daljeg nasilja (npr. pomoć ženama koje trpe nasilje, otvaranje skloništa za žene žrtve nasilja, donošenje zakona koji štite od nasilja, pažljive i efikasne policijske intervencije, efikasne sudske procedure, itd.)

2. AUSTRIJSKI MODEL ZAŠTITE OD NASILJA U PORODICI

U nastavku teksta predstaviću austrijski model Zakona o zaštiti od nasilja. Ovim modelom Austrija je zauzela inovativni pristup koji je postao model drugim državama koje su uvele slično zakonodavstvo ili planiraju da to urade. Ono što austrijski model čini specijalnim i naročito efikasnim jeste njegova bliska veza sa pravnim i društvenim odredbama.

U pregledu i analizi austrijskog iskustva identifikovaću primere dobre prakse kao i probleme i izazove. Ugledaću se na praktična iskustva Austrije i drugih evropskih zemalja kao

i relevantna istraživanja (WAVE 2002a, 2004; Humphreys i drugi 2000; Savezno Ministarstvo za porodicu, penzionere, žene i omladinu 2004a i 2004b; Kelly 2000; Hester/Radford 1998). Pre svega želela bih da kažem da austrijski model nije lek za sve i da se on uglavnom fokusira na sudsku i policijsku intervenciju. Mnoštvo modela iz različitih sfera neophodno je kako bi se sprečilo nasilje nad ženama. Ipak, zakonodavstvo je od ključne važnosti u zemljama sa demokratijom kao državnim uređenjem. Ukoliko slučajevi nasilja nad ženama nisu kažnjivi i ukoliko nema efikasne zaštite od nasilja, to znači da se nasilje toleriše. Stoga, *efikasna pravna zaštita od nasilja je preduslov za uspešnu i verodostojnu primarnu i sekundarnu prevenciju.*

2.1. Mreža usluga dostupnih ženama

Austrija je mala zemlja sa oko osam miliona stanovnika. Po državnom uređenju je parlamentarna demokratija. Godine 1995. postala je članica Evropske unije. Prve inicijative protiv nasilja nad ženama u Evropi pokrenute su sedamdesetih godina prošlog veka i bile su inspirisane novim ženskim pokretom (Logar 2004a). Prvo sklonište za žene otvoreno je 1972. godine u Londonu. U Berlinu se to desilo 1976. godine, a u Austriji 1978. godine. U narednih 25 godina u Austriji je kreirana je mreža ženskih skloništa, SOS telefona i savetovališta za žene žrtve nasilja. U većini slučajeva, ženske grupe su pokretale te inicijative i skoro sva skloništa vode ženske nevladine organizacije. Skloništa se finansiraju iz državnog budžeta u skoro 100% slučajeva, privatno finansiranje skloništa je zanemarljivo. Trenutno u Austriji postoji 26 skloništa u kojima ima mesta za oko 400 žena i dece. U toku 2004. godine, 2.767 žena i dece primljeno je u ženska skloništa (Verein autonome österreichische Frauenhäuser 2004). Takođe, postoji i određeni broj savetovališta za žene, savetovališta protiv seksualnog nasilja, regionalnih SOS telefona za žene žrtve nasilja i centara koji

pružaju usluge emigrantkinjama. Od 1999. godine, širom zemlje otvorene su besplatne SOS linije za žene, koje rade 24 sata dnevno (0 800 222 555) i njih financira savezna vlada. Takođe, od sredine devedesetih godina prošlog veka, osnovani su Interventni centri koji predstavljaju nastavak mreže podrške i pomoći (vidi poglavlje o Interventnim centrima).

Problemi i izazovi: postoje problemi koji se tiču regionalnog pružanja usluga. Najbliže žensko sklonište ili savetovalište često su van dometa žena kojima su potrebni. U ruralnim sredinama, često nedostaju usluge emigrantkinjama, izbeglicama i drugim grupama sa posebnim potrebama. U nekim mestima nema dovoljno skloništa pa ponekad žene i deca žrtve nasilja ne mogu odmah dobiti pomoć. Onda, tu je i problem finansiranja: većina ženskih skloništa mora svake godine da se bori da obezbedi sredstva za normalno funkcionisanje; ukoliko vlada primenjuje politiku smanjenja troškova, ta politika često utiče na ženske organizacije.

Pokazatelj dobre prakse: Mreža usluga dostupnih ženama

Ekspanzivna mreža organizacija za pomoć i podršku predstavlja preduslov za eliminaciju nasilja nad ženama. Obezbeđivanjem odgovarajuće pomoći društvo pokazuje da se problem nasilja nad ženama tretira ozbiljno i da se žrtve aktivno podržavaju. Ovakva mreža je takođe neophodna za značajan rad na prevenciji od strane policije, sudstva, društvenih, zdravstvenih i obrazovnih institucija, kojima su ženske organizacije neophodne kao partneri u pružanju usluga savetovanja i podrške ženama i deci žrtvama nasilja. Ženske organizacije su takođe važne da bi se pravne odredbe sprovele i primenile na efikasan način.

Beg iz nasilnih odnosa može biti težak i opasan. Žrtve su ozbiljno traumatizovane i potrebno im je sigurno mesto i intenzivna podrška (Herman 1992.). Stoga, obezbeđivanje

bezbednog smeštaja u skloništima je od ključne važnosti za svako društvo. Zakoni koji štite od nasilja su neophodni, ali treba istaći da oni ne nude rešenje za svaki problem. Iskustvo sa austrijskim modelom Zakona o zaštiti od nasilja pokazalo je da broj žena i dece koji traže pomoć u skloništima nije opao otkako je Zakon usvojen. *Prema tome, ono što je potrebno su efikasni zakoni i sigurna ženska skloništa.*

Rasprostranjenost ženskih skloništa širom zemlje predstavlja pokazatelj dobre prakse. U sadašnjosti, naročito u južnoj i istočnoj Evropi postoje zemlje u kojima nema nijednog skloništa ili ih ima jako malo (WAVE 2002a). Prema preporukama ekspertske grupe Saveta Evrope, trebalo bi da postoji po jedno mesto u skloništu na 7.500 stanovnika, a minimum je jedno mesto na 10.000 stanovnika (Savet Evrope 2000). Skloništa ne treba samo da nude ženama krov nad glavom već i sveobuhvatnu i odgovarajuću pomoć, kao i da im obezbede kvalitetnu zaštitu i sigurnost. Evropska mreža WAVE je razvila standarde kvaliteta u skloništima za žene žrtve nasilja (WAVE 2004).

Jedan od ključnih kriterijuma dobre prakse je obezbeđeni pristup sistemu pomoći i podrške. Važan korak u ovom pravcu predstavlja otvaranje nacionalnih i regionalnih SOS telefona koji rade 24 sata dnevno za žene žrtve nasilja. Pozivi bi trebalo da budu besplatni pošto je ranije iskustvo pokazalo da žene često nemaju kod sebe sitnog novca kako bi telefonirale. SOS telefoni obezbeđuju “blag” pristup sistemu pomoći i podrške pošto žene koje zovu mogu da ostanu anonimne i dobiju besplatnu informaciju o svojim pravima i mogućnostima. Ovo je veoma važno zato što mnoge žene oklevaju da traže savet u centru za pomoć. Jedno nemačko istraživanje o nasilju nad ženama pokazalo je da je od ukupnog broja žena koje su pretrpele nasilje samo 11% tražilo pomoć van porodice i obratilo se nadležnim organizacijama /institucijama (Savezno Ministarstvo za porodicu, penzinere, žene i omladinu 2004a). Broj SOS

telefoona treba da bude vidljiv i javan, što znači da treba stalno imati sredstava za oglašavanje ove službe. Kako bi se pomoglo i emigrantkinjama i pripadnicama drugih etničkih grupa važno je da savetovanje bude dostupno i na njihovom maternjem jeziku.

Rezime pokazatelja dobre prakse:

- bar jedan SOS telefon za hitne slučajeve za celu državu (u zavisnosti od veličine države), otvoren 24 sata dnevno, besplatan i gde je savetovanje dostupno na nekoliko lokalnih jezika
- adekvatan broj skloništa za žene i decu žrtve nasilja (minimum jedno sklonište na 10.000 stanovnika), koja su otvorena 24 sata dnevno i obezbeđen besplatan prevoz do skloništa
- adekvatni standardi bezbednosti u skloništima
- mreža savetovališta dostupna u celoj državi
- adekvatna pomoć za specifične grupe žena: emigrantkinje, pripadnice etničkih manjina, žene sa posebnim potrebama
- profesionalna pomoć koju pružaju obučene ekspertkinje
- smernice i kvalitetni standardi za praktičan rad sa ženama i decom
- osnaživanje žena i uvažavanje njihovih odluka
- demokratske strukture u ženskim organizacijama uz poštovanje autonomije i samo-određenja žena
- država obezbeđuje adekvatno finansiranje usluga koje se pružaju ženama
- usluge treba da pružaju obučene, iskusne, nezavisne ženske nevladine organizacije u saradnji sa vladinim institucijama

2.2. Izrada austrijskog modela Zakona o zaštiti od nasilja

Devedesetih godina prošlog veka, mnoge evropske države su usvojile nove strategije borbe protiv nasilja nad ženama. Aktivistkinje ženskog pokreta su sve više bile nezadovoljne situacijom u kojoj ženama nije obezbeđivana nikakva zaštita od nasilja, a policija i sudstvo su ostajali ravnodušni zato što je nasilje nad ženama smatrano privatnim problemom. Ekspertkinje iz ženskih nevladinih organizacija počele su da dokumentuju slučajeve nasilja i pokazuju da je ženama sistematski uskraćivana pomoć od strane zakona. One su suočile odgovorne i kompetentne političke aktere sa svojim kritikama. Suočena sa sve većim pritiskom žena koje izražavaju svoje nezadovoljstvo, policija je morala da počne da se nosi sa problemom nasilja nad ženama. Kao posledica toga, pripadnici policije postali su svesni da nedostaje zakonska zaštita žena od nasilja. U mnogim slučajevima, jedino što je policija mogla da uradi je da smiri situaciju i savetuje ženama da na neko vreme zajedno sa decom napuste kuću.

Suštinski inicijative za promenu u Austriji došle su sa međunarodnog nivoa: kampanja “Ženska prava su ljudska prava” i definicija nasilja nad ženama kao povrede ljudskih prava na konferenciji Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima 1993. godine u Beču predstavljali su važne korake (Bunch/Reilly 1994). U okviru inicijative izuzetno posvećene Ministarke za ženska pitanja, 1994. godine savezna vlada je osnovala među-ministarske radne grupe čiji je glavni mandat bio da donesu odredbe kojima će se poboljšati zaštita žrtava nasilja u porodici na takav način da će žrtve moći da ostanu u svojim kućama, dok će počinioci nasilja morati da odu. Ekspertkinje koje predstavljaju ženske nevladine organizacije učestvovala su u svim radnim grupama, kao i pripadnici policije, sudstva i feminističke pravnice. Inicijative na međunarodnom nivou kao što je Program prevencije

nasilja u porodici u Dulutu/Minesota poslužile su kao modeli prilagođeni na situaciju u Austriji.

Naravno da je ovaj model zakona naišao na otpor, naročito u onom delu koji se odnosi na iseljenje iz kuće i zabranu prilaska nasilnika. Protivnici modela su izjavili da on predstavlja povredu osnovnih ljudskih prava i povredu Člana 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Ipak, protivnici bi mogli da se pozovu u ovom smislu na standarde ljudskih prava, pošto po Članu 8.2., država može da se meša u porodične stvari ukoliko su ugroženi život, zdravlje ili sloboda njenih članova. Model nije napravljen tako da štiti samo žene, već štiti od članove porodice od nasilja. Iako je prvobitni plan ženskih nevladinih organizacija bio zaštita žena od nasilja, one su se složile da se model proširi, svesne činjenice da su žene i deca posebno ranjivi i podložni nasilju u porodici, tako da će oni od uvođenja ovog modela imati najveću korist.¹

Nakon tri godine pripreme, Zakon o zaštiti od nasilja je 1996. godine austrijski parlament usvojio većinom glasova, a zakon je stupio na snagu 1. maja 1997.

Kriterijumi za uspešnu primenu međunarodnih pravnih i političkih okvira

Koji preduslovi su potrebni za implementaciju međunarodnih standarda zaštite žena od nasilja? Neke od najznačajnijih komponenti društvene promene, koje se zasnivaju na iskustvima iz Austrije, su:

- aktivni ženski pokret koji se bori protiv nasilja nad ženama
- trening o ljudskim pravima za ženske organizacije

¹ U ženskom pokretu vode se brojne diskusije o tome da li su neophodni specijalni zakoni o zaštiti žena ili su dovoljni opšti zakoni

- sistematska dokumentacija i napori da se nasilje nad ženama učini vidljivim
- lobiranje političkih aktera koristeći standarde ljudskih prava kao najvažniji instrument lobiranja
- kreativno prilagođavanje modela dobre prakse iz drugih država na specifičnu situaciju u jednoj državi
- političarke/i otvorenog uma koji se bave problemom nasilja nad ženama
- jasan politički mandat i politička volja
- uključivanje ženskih NVO-a u izradu novih mera zaštite i zakona
- identifikacija i uključivanje ključnih faktora u relevantnim institucijama koji su otvorene za promene
- među-institucionalna saradnja posvećenih osoba aktivnih u policiji, sudstvu i zdravstvenim i socijalnim službama

2.3. Implementacija modela

Zakoni nisu dovoljni da zaštite žene od nasilja. Oni se moraju pažljivo i efikasno primenjivati. U nekoliko evropskih zemalja, novi zakoni o zaštiti od nasilja nisu efikasni zato što se retko primenjuju (Logar 2004b). U Austriji, primena zakona je pažljivo pripremana. Pristalice zakona su znale da uspešna primena zakona u praksi podrazumeva sveobuhvatnu edukaciju i podizanje društvene svesti o problemu.

Za Austriju, konzervativnu katoličku zemlju, ovaj zakon je bio nešto revolucionarno: zakonom se presuđuje da gospodar kuće više ne može da radi ono što hoće, inače će biti izbačen iz sopstvene kuće ukoliko primenjuje nasilje. Mogao se očekivati znatan otpor primeni zakona naročito od strane policije, gde još uvek važe tradicionalne rodne uloge. Sve do ranih devedesetih godina prošlog veka u redovnoj austrijskoj policiji nije bilo žena. Stoga, odgovorni za primenu zakona tražili su da prođe šest meseci od donošenja zakona do

njegove primene u praksi, kako bi u tom periodu organizovali odgovarajuću obuku za policajce/ke. U toku nekoliko meseci, skoro svi policajci/ke (približno 25.000) dobili su makar kratku obuku u ubrzanom kursu. Porodični sudovi, druga važna institucija koja primenjuje ovaj zakon takođe je razvila sistem obuke za svoje kolege/koleginice.

Ženske organizacije su otvorile interventne centre u svim provincijama da bi žrtve nasilja dobile odgovarajuću pomoć.

Takođe, javnost je bila obaveštena o novom zakonu. U kampanji je korišćen slogan "Crveni karton za nasilne muškarce", pošto se pretpostavljalo da se ovo fudbalsko pravilo naročito odnosi na muškarce. Ono što je fer u sportu, treba da bude fer i u kući - a to je bilo teško poreći.

Pokazatelj dobre prakse: Pažljiva implementacija zakona

Pažljiva implementacija Zakona o zaštiti od nasilja je element dobre prakse koji zahteva mnoštvo strategija. Te strategije su:

- informisanje i obuka što većeg broja ljudi u institucijama i službama koje su odgovorne za primenu zakona
- obuka bi trebalo da se odnosi ne samo na pravne aspekte već i na celu filozofiju koja stoji iza zakona, njene ciljeve i posledice po društvo
- razvijanje obuhvatnog sistema obuke
- angažovanje ključnih osoba na mesto trenera/trenerica
- informisanje javnosti o problemu

2.4. Ključni elementi austrijskog modela Zakona o zaštiti od nasilja

Austrijski model Zakona o zaštiti od nasilja sadrži tri povezana elementa. Žrtve nasilja u porodici mogu dobiti sveobuhvatnu i potpunu zaštitu od nasilja kao i obimnu podršku, a i omogućeno im je da ostanu u svojoj kući.

Tri elementa austrijskog modela Zakona o zaštiti od nasilja:

1. Iseljenje nasilnika iz kuće i zabrana prilaska u periodu od 10 do 20 dana. Ove mere izriče policija.
2. Dugoročna zaštita izdavanjem zaštitnog privremenog sudskog naloga po građanskom pravu (3 meseca i više)
3. Podrška žrtvama, mere prevencije nasilja i koordinacija svih intervencija otvaranjem Interventnih centara

2.4.1. Policijske naredbe za iseljenje iz stana i zabrane prilaska

Za svaku intervenciju u slučajevima nasilja u porodici, policija mora da proceni opasnost koju ona uključuje. Ako je rezultat ove procene da postoji opasnost po život, zdravlje i slobodu osobe, policija mora odmah nasilnika iseliti iz stana i zabraniti mu da uđe u stan ili njegovu okolinu u periodu od deset dana. Iseljenje štiti svaku osobu koja živi u tom stanu, bez obzira na to čije je stan vlasništvo ili ko ga iznajmljuje. Time policijska naredba za iseljenje štiti sve osobe koje su ugrožene nasiljem u prostoru stanovanja.

Ako osobe pogođene nasiljem zahtevaju sudski nalog za zaštitu po građanskom pravu na Porodičnom sudu, trajanje

policijske naredbe za iseljenje se produžava do 20 dana. Sud obaveštava policiju da je podnesen zahtev. Takođe, policija faksom obaveštava najbliži nadležni Interventni centar i obezbeđuje dokumentaciju o intervenciji. Kada su uključena i deca, Odeljenje za mlade Centra za socijalno staranje će takođe biti obavješteno.

U slučaju iseljenja i nosilac opasnosti (nasilnik) i žrtva će biti informisani o ovoj meri putem informativnog pamfleta. Nosilac opasnosti ima pravo da ponese lične stvari sa sobom.

Policija će proveriti pridržavanje zabrane prilaska najmanje jednom u roku od tri dana od iseljenja. U slučaju kršenja zabrane, nosilac opasnosti se kažnjava novčano i naređuje mu se da se udalji iz stana i njegove okoline, a ako odbija da ode, udaljava se silom. Ukoliko ponovo prekrši zabranu prilaska, može takođe biti uhapšen.

Iseljenje je preventivna mera zbog toga što ne zavisi od toga da li se čin nasilja već dogodio. Međutim, ako je čin nasilja počinjen, policija će pored toga podneti izveštaj (prema Krivičnom zakonu Austrije mora se podneti krivična prijava u slučaju bilo kakve fizičke povrede).

Pokazatelj dobre prakse: Efikasne policijske intervencije i poverenje žrtve u krivični pravosudni sistem

Važan pokazatelj dobre prakse je poverenje žrtve u vlast. U demokratskim zemljama policija je institucija zadužena za zaštitu i bezbednost građana/ki. Veoma je problematično za bezbednost i pravnu zaštitu građana/ki ako žene koje postanu žrtve nasilja ne veruju policiji, ako se plaše da pozovu policiju ili ako osećaju da ih policija ne shvata ozbiljno i ne podržava ih. Policija ima važnu funkciju vratara. U mnogim zemljama, policija je još uvek institucija u kojoj dominiraju muškarci i koja je nedovoljno senzibilisana da se bavi ženama koje su postale žrtve nasilja. Prema međunarodnom istraživanju, žrtve seksualnih i nasilnih

zločina su mnogo manje zadovoljne policijskim aktivnostima od žrtava krađe. Žene žrtve se često tretiraju bez dužnog poštovanja (Šnajder 1999.). U mnogim zemljama, policija je tokom proteklih godina preduzela značajne napore da razvije novi pristup i bolje intervencije (Keli 2000.) Ipak, ostaje mnogo toga da se uradi na ovom polju. Mere za izgrađivanje poverenja treba preduzimati u kontinuitetu i treba ih redovno evaluirati.

Kada je potrebno izgraditi poverenje, *profesionalne, žrtvi orjentisane intervencije* su glavna strategija. Sledeći elementi austrijskog modela Zakona o zaštiti od nasilja su se pokazali kao primeri dobre prakse:

- sva policijska prava i obaveze treba da budu jasno regulisana zakonom (Zakon o bezbednosti)
- policija mora odmah reagovati na hitne pozive; ti pozivi imaju prioritet.
- policija ima moć i obavezu da uđe u stan i protiv volje muža
- zaštita i bezbednost žrtava je prioritetni zadatak intervencije
- iseljenje i zabrana prilaska su efektivni instrumenti koje policija koristi da zaštiti žrtve i pre nego što se nasilje dogodilo
- implementacija zabrane prilaska je regulisana do detalja; trajanje zabrane prilaska je fiksno određeno i ne zavisi od odluke pojedinog policajca/policajke
- ukoliko su život, zdravlje ili sloboda neke osobe ugroženi, policija mora iskoristiti meru iseljenja; u ovom slučaju nema mesta diskreciji.
- policija mora da prati sprovođenje zabranu prilaska
- žrtva je oslobođena odgovornosti da treba da se složi sa merama zaštite
- žrtvama i počiniocima nasilja zakonom je zagarantovano pravo na informaciju, koje policija mora zadovoljiti

- saradnja policije sa građanskim sudom, Interventnim centrima i Kancelarijom za mlade je integrisana u proceduru implementacije tako da ne zavisi od dobre volje pojedinaca
- policija je obavezna da krivično goni ukoliko je počinjeno krivično delo (obavezno krivično gonjenje)
- pažljiva istraga i razmatranje dokaza kao i detaljna dokumentacija intervencija su obavezne
- građani imaju pravo da se žale na policijsku intervenciju nezavisnom sudu
- Drugi važni aspekti:
- specijalne jedinice policije koje se bave slučajevima nasilja u porodici, a radi zaštite profesionalnog vođenja slučaja, pokazale su se kao uspešne u intervencijama nasilja u porodici
- specijalne jedinice takođe treba da postoje na nivou upravljanja radi kontinuiranog monitoringa, evaluacije i poboljšanja kvaliteta intervencija
- specifične mere kao što su konferencije na kojima slučajeve teškog ili kontinuiranog nasilja iznosi više organizacija (multi-agency case conferences)

2.4.2. Zabrana prilaska u građanskom pravu

Vratimo se na austrijski model Zakona o zaštiti o nasilja: Nakon desetodnevne policijske zaštite počinju da funkcionišu različiti sistemi zaštite žrtve. U slučaju neposredne opasnosti država je dužna da zaštiti žrtvu. Ipak, mera bezbednosti kao što je zabrana prilaska ne može trajati beskonačno, pošto bi to onda žrtvi oduzelo moć delovanja. Cilj iseljenja nasilnika iz kuće jeste da se žrtvi olakša i da se oslobodi sfere uticaja nasilnika. Ta privremena odvojenost je dokazala svoju vrednost u praksi.

Ukoliko se osobe koje trpe nasilje odluče u korist dugoročnih mera zaštite, mogu tražiti od sudova za građansko pravo izdavanje privremenog sudskog naloga za zaštitu. Ukoliko nameravaju da pokrenu brakorazvodnu parnicu, trajanje privremenog naloga je punovažno sve dok se parnica ne završi. Privremeni nalog se takođe može koristiti da se nasilniku zabrani svaki kontakt sa žrtvom, to jest, da se nasilnik spreči da zove žrtvu telefonom, da joj piše pisma ili e-mailove, da dolazi na njeno radno mesto ili vrtić ili školu u koju idu njihova deca.

Zaštitni nalog odmah izdaje sud tako da zaštita ne bude ometena. Radi zaštite dece, Kancelarija za mlade takođe može zatražiti izdavanje privremenog sudskog naloga. Molba za izdavanjem privremenog naloga ne zavisi od prethodnog iseljenja nasilnika iz kuće.

Za sada, Savezno Ministarstvo pravde ne sakuplja podatke o zahtevima sudskih naloga za zaštitu. Sudeći po podacima Interventnih centara, jedna od tri žene traži sudski nalog nakon policijskog iseljenja nasilnika iz kuće.

Pokazatelji dobre prakse: Efikasna zaštita kroz mere iz građanskog prava

Važno je da efikasne mere iz građanskog prava budu dostupne ženama koje su žrtve nasilja u porodici jer ne traže sve žrtve pomoć od policije. Elementi dobre prakse su:

- jasno regulisani sudski nalozi za zaštitu, zaštita za sve žene/osobe koje žive u porodicama ili sličnim sredinama
- implementacija i u slučajevima psihološkog nasilja, terorisanja i proganjanja (stalking)
- sveobuhvatna zaštita individualne sfere (kuća, radno mesto, obdanište, itd.) i zabrana praćenja ili kontaktiranja žrtve

- brz pristup pravnim merama, obezbeđivanje pravne pomoći za žrtve
- brzo izdavanje sudskih naloga u slučaju opasnosti (odmah ili u roku od nekoliko dana)
- efikasna implementacija sudskih naloga za zaštitu - u Austriji policija ima mandat da primeni sudski nalog
- bliska saradnja sudova sa policijom i organizacijama za pomoć i konsultacije.

2.4.3. Podrška žrtvama i pomoć u Interventnim centrima

Od početka je evidentno da sami zakoni nisu dovoljni da efikasno pomognu ženama. Dobro je poznata činjenica da je pristup pravnim merama težak za mnoge žene i da im je potrebna široka podrška za suprotstavljanje nasilnom partneru ili za odvajanje od njega. Zbog toga je podrška žrtvama planirana i implementirana kao integralni deo modela zakona. *Bez elementa podrške žrtvama, pravne mere mogu biti problematične ako vode u situaciju da je žrtva ostavljena da sama nosi posledice preduzetih pravnih koraka.*

Kao služba za žrtve, u saglasnosti sa Zakonom o zaštiti od nasilja, ustanovljen je Interventni centar u svakoj od devet austrijskih provincija. 50% fonda dolazi od Ministarstva unutrašnjih poslova, a 50% od Ministarstva za zdravlje i žene.² Interventne centre vode ženske NVO. Prebacivanje podataka od policije u Interventne centre je regulisano

² Inicijativa za ustanovljenje Interventnih centara došla je od Ministra unutrašnjih poslova i savezne Ministarke za ženska pitanja 1997. Sadašnja austrijska vlada ukinula je poziciju savezne Ministarke za ženska pitanja 2000. godine. Prvo je novostvoreno Savezno ministarstvo za socijalnu sigurnost i generacije postalo nadležno za ženska pitanja, a njega je nasledilo Savezno ministarstvo za zdravlje i žene 2003. godine. Vlada Austrije je objavila da je posvećena zaštiti od nasilja i daljem širenju Interventnih centara. Interventni centri imaju petogodišnji ugovor sa ministarstvima.

odgovarajućim paragrafom u Zakonu o zaštiti od nasilja. Osoblje Interventnih centara podržava žrtve i njihovu decu u svim stvarima koje se tiču njihove zaštite i obezbeđivanja njihovih prava u građanskim kao i u krivičnim parnicama. Interventni centar takođe ima zadatak da preduzima različite pravne i socijalne mere u cilju prevencije daljeg nasilja.

Proaktivni pristup: Interventni centri imaju proaktivni pristup. Ovo znači da pre nego da čekaju da ih žrtve kontaktiraju, oni pišu pisma ili telefoniraju nudeći pomoć. Neophodno je izaći na pola puta u susret zabrinutim osobama, obzirom da su žrtve nasilja u porodici ponekad uplašene ili suviše depresivne da bi potražile pomoć. Naravno, na žrtvama je da odluče da li žele da prihvate ponuđenu pomoć.

Planiranje bezbednosti: jedan od osnovnih zadataka Interventnih centara je da proceni opasnost i isplanira bezbedonosne mere zajedno sa žrtvama. Veoma je važno odrediti da li iseljenje iz stana obezbeđuje dovoljno zaštite ili bi se ugrožena osoba radije preselila na bezbednije mesto, na primer u žensko sklonište, bar na nekoliko dana.

Pravna pomoć: podržavanje žena u primenjivanju njihovih zahteva i njihovo praćenje kada moraju da se pojave u sudu takođe je jedan od zadataka Interventnih centara.

Srednjeročno i dugoročno savetovanje, nastavak mera: nasilje u porodici je problem koji zahteva vreme za rešavanje. Zbog toga, podrška onih koji su pogođeni i preventivne mere protiv nasilja ne treba da se završe prebrzo. Politika Interventnog centra u Beču je da posle tri meseca ponovo kontaktira osobe koje su pogođene nasiljem u porodici, nudeći podršku. Ovaj nastavak mera se pokazao dragocenim i efikasnim, prvo zbog toga što se na ovaj način održava kontakt što olakšava žrtvama da se obrate svojoj konsultantkinji u slučajevima opasnosti. Nastavak je takođe važan i zbog nasilnika, jer oni primećuju da je pažnja

javnosti još uvek na njihovim porodicama, te se ne mogu jednostavno vratiti na prethodno ponašanje i vršiti nasilje.

Finansijska pomoć i smeštaj: ženama koje su žrtve nasilja potrebna je finansijska pomoć ako nemaju svoj prihod i zavise od nasilnika. Zbog toga, Interventni centri podržavaju žene koje nemaju finansijskih sredstava. Bliski kontakti sa kancelarijama socijalnog rada su uspostavljeni da bi žene dobile socijalnu pomoć brzo, bez dugih administrativnih procedura. Interventni centri takođe pomažu ženama koje ne mogu ili ne žele da ostanu u svom stanu (na primer zbog toga što ga ne mogu plaćati ili zbog toga što se tu ne osećaju sigurnim) da brzo dobiju odgovarajući stan. Grad Beč ima veoma efikasan socijalni program smeštaja za ljude kojima je potrebna pomoć što omogućava da im se pronađe stan u roku od jednog ili dva meseca. Ovo takođe važi i za emigrantkinje.

Trening protiv nasilja za muškarce: Interventni centar u Beču organizuje Trening protiv nasilja za nasilne muškarce zajedno sa Muškim centrom u Beču. Najvažniji cilj programa je da život žena koje su izložene nasilju i njihove dece učini bezbednijim i da poveća kvalitet njihovog života. U cilju postizanja ovog cilja, rad sa nasilnicima je integrisan u sistem intervencija. Podrška za partnerku je deo programa. Trening se izvodi u nedeljnim grupnim sesijama. Većina učesnika ne učestvuje dobrovoljno u treningu, već su na to obavezni po naredbi suda ili Kancelarije za mlade.

Multi-sektorska saradnja: još jedan važan fokus Interventnih centara je da koordiniše intervencijama i da stalno unapređuje saradnju svih uključenih institucija (Krivičnog pravosudnog sistema, policije, građanskog suda, zdravstvenog sistema, socijalnih službi, ženskih službi, zaštite dece, uslovnog oslobađanja, emigrantskih zajednica i emigrantskih organizacija, itd.).

2.5. Statistika i evaluacija

Prema statistici Saveznog ministarstva unutrašnjih poslova, sledeći podaci o implementaciji modela Zakona o zaštiti od nasilja sakupljeni su između 1. maja 1997. i 31. decembra 2003. godine:

Godina	Naredbe o iseljenju/zabrani prilaska	Podnete prijave za nasilje	Ostale intervencije u vezi sa nasiljem u porodici
1997	približno 1,449	približno 38	nije navedeno
1998	2,673	252	nije navedeno
1999	3,076	301	nije navedeno
2000	3,354	430	7,638
2001	3,283	508	7,517
2002	3,944	475	7,391
2003	4,174	633	6,552
2004	4,764	641	6,195
Ukupno	26,717	3,378	---

Kao što pokazuje statistika, broj naredbi o iseljenju i zabrani prilaska u Austriji raste svaki dan. Ovo je verovatno manje zbog rasta nasilja, a više zbog činjenice da policija sve više usvaja nove pravne mere. U roku prvih sedam i po godina, ukupno je izvršeno skoro 27000 iseljenja. Prema tome, Zakon nije samo mrtvo slovo na papiru već alat koji se koristi u praksi. Ipak, treba pomenuti da je povećan broj iseljenja registrovan uglavnom u urbanim područjima. U ruralnim regionima, broj iseljenja je znatno niži nego u gradovima (Dearing/Haller 2000.). Broj kršenja naredbi za iseljenje je iznenađujuće mali (oko 12%). Izgleda da nasilnici ozbiljno shvataju ovu meru, bar zato što kršenje vuče dalje kaznene mere - čak i hapšenje. Zbog toga je policijska naredba za iseljenje efikasna.

Implementacija je do sada bila evaluirana kroz dve studije (Dearing/Haller 2000; Haller i drugi/e, 2002). Prema analizama, od više od 1000 policijskih dosijea, zabrana prilaska je iskorišćena u 43% slučajeva nasilja u porodici, u 52% policija je primenila “smirivanje svađe” i u 5% podnete su prijave protiv nasilnika bez ikakvih zaštitnih mera.

2.6. Problemi i izazovi

U sledećem odeljku predstavljena su neka problematična područja, koja su zabeležena uprkos sveobuhvatnoj pozitivnoj evaluaciji primene Zakona o zaštiti od nasilja u Austriji.

Nedostaci koji se tiču zaštite žrtava: široka i sveobuhvatna podrška žrtava je od vitalnog značaja za prevenciju nasilja. Međutim, zbog nedostatka finansijskih sredstava, Interventni centri ne mogu obezbediti ovu uslugu svim žrtvama. Dok broj iseljenja postepeno raste (u Beču, broj je porastao skoro jedanaest puta od 1998. do 2003. godine), budžet Interventnih centara se uvećao veoma malo.

Ekstremno opasni nasilnici: Zakon o zaštiti od nasilja je dragocen instrument za stvaranje sfere zaštite mnogih žrtava od nasilja u porodici. Ali iseljenje ne sprečava ekstremno opasne nasilnike od daljih činova nasilja. Nažalost, u Austriji su se desili teški nasilni zločini, koji pokazuju da opasnost situacije po žrtve nije ozbiljno shvaćena. Dve klijentkinje Interventnog centra u Beču ubili su njihovi muževi u decembru 2002. i septembru 2003. godine. U oba slučaja, nasilnik je više puta pretio da će ubiti žrtvu, koja je to prijavila policiji. Međutim, nasilnici nisu uhapšeni i ostavljeni su na slobodi da počine zločin.

Krivični pravosudni sistem kao karika koja nedostaje: kao što prateća studija o Zakonu o zaštiti od nasilja pokazuje, u

krivičnom pravosudnom sistemu izgleda još uvek postoji stav da “privatno nasilje” od strane muža država ne treba da kažnjava (Haller 2002.). Haller je otkrila da je približno svaka druga prijava fizičke povrede odbačena i samo u jednom od sedam slučajeva zabeležena je primena kazne. Svaki treći slučaj je odbačen jer žrtva nije htela da svedoči, a u mnogim slučajevima, zločin je odbačen kao “sitan prekršaj”. Država se ne pridržava dosledne strategije i njena poruka i žrtvama i nasilnicima je kontradiktorna: s jedne strane, policija iseljeva nasilnika iz stana, a s druge strane javno tužilaštvo odbacuje postupak koji je započet posle prebijanja žene, što slabi napore za prevenciju nasilja.

Nedovoljna zaštita emigrantkinja: Zakon za zaštitu od nasilja takođe štiti i emigrantkinje koje žive u Austriji. Međutim, sam model zakona ne nudi dovoljno zaštite obzirom da su žene iz emigrantskih porodica u mnogim slučajevima u potpunosti socijalno i ekonomski zavisne od nasilnika. Emigrantkinje moraju da dobiju boravišnu i radnu dozvolu nezavisno od svojih muževa da bi imale realnu šansu da napuste nasilnika.

Deca - zaboravljene žrtve: nasilje nad majkama uvek uključuje nasilje nad decom i može se preneti na decu posle odvajanja (Hester/Redford 1998.) Deca koja su doživela nasilje u porodici imaju veći rizik da i sami postanu nasilnici ili žrve. Svako dete treba da ima pravo na terapeutsku pomoć u cilju prevazilaženja traumatičnog iskustva.

2.7. Kratki rezime

Prema iskustvu sakupljenom u Austriji, policijski nalog za iseljenje nasilnih partnera iz zajedničkog stana u situaciji akutnog nasilja je važan i celishodnan instrument prevencije nasilja u kriznim situacijama. Još uvek je prerano napraviti bilo kakve konačne procene novog preventivnog

zakonodavstva u Austriji, ali se mogu dati neki komentari. Prva evaluaciona studija tvrdi da se cilj Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, da prekine krug nasilja pomoću policijskog naloga za iseljenje nasilnika i podršku žrtvi nasilja pružanjem saveta i pomoći kroz posebno ustanovljene interventne projekte, može postići u mnogim slučajevima. Nova pravna regulativa je efikasan instrument za poboljšanu zaštitu od nasilja u porodici i važan je društveno-politički pokazatelj (Dearing/Haller 2000.).

Međutim, stalna podrška žrtvama je od presudnog značaja. U drugoj studiji skoro sve žene koje su ostale sa nasilnim partnerima prijavile su da je njihov partner prestao sa nasiljem tokom određenog perioda posle policijske intervencije ali da je kasnije ponovo postao nasilan (Haller 2002). Žene su takođe izrazile koliko im je teško da napuste nasilnog partnera zbog višestruke zavisnosti i nedostatka snage. Neke žene su u studiji rekly da je policija odbila da interveniše u ponovljenim slučajevima nasilja.

Da li su mere efikasne u prevenciji daljeg nasilja zavisi od kvaliteta implementacije i nivoa integracije u interventni sistem. Potreban je stalan napor i edukacija.

Pokazatelj dobre prakse: Interventni sistemi koji su naklonjeni žrtvama

Sveobuhvatna pomoć za žrtve nasilja u kriznim situacijama važan je element dobre prakse. Kao dodatak gore opisanim merama, ovo uključuje:

- pravo svih žrtava da dobiju informacije o mogućnostima pomoći (obzirom da se žrtve uglavnom prvo obraćaju svojim porodicama i neposrednom okruženju za pomoć, važno je informisati opštu javnost o pravnim mogućnostima i službama pomoći).

- pravo svih žrtava da dobiju pomoć, obezbeđivanjem nacionalne mreže pomoći (posle policijske intervencije ili hitnih zdravstvenih mera, sve žrtve kao i njihova deca treba da dobiju konsultacije i podršku od kvalifikovanih institucija)
- bliska saradnja policije, sudova, zdravstvenih i socijalnih službi sa ženskim organizacijama za pomoć (ovo zahteva pravne odredbe za prebacivanje podataka, što bi inače bilo nemoguće zbog zaštite podataka)
- proaktivni pristup: ako se sazna za slučaj nasilja, ženske organizacije za pomoć će aktivno kontaktirati žrtve
- pomoć će biti obezbeđena tokom dužeg vremenskog perioda
- hitna finansijska pomoć bez dugih administrativnih procedura i odgovarajući smeštaj moraju biti obezbeđeni, tako da žrtve mogu ostaviti nasilne partnere
- podrška sigurnom i održivom životu (edukacija i dalji treninzi, ponovno prijavljivanje na tržište rada, itd.)

Pokazatelj dobre prakse: prava emigrantkinja na samostalno stanovanje

Emigrantkinje treba da imaju pravo na stanovanje nezavisno od svojih muževa, kao i pravo na legalan posao.

Pokazatelj dobre prakse: Efikasne intervencije krivično-pravnog sistema

Krivično-pravni sistem je još jedan važan instrument prevencije nasilja nad ženama koji se upotrebljavao u nekim zemljama.

Ovde, pokazatelji dobre prakse uključuju:

- svi oblici nasilja nad ženama treba da budu kažnjivi Krivičnim zakonom, uključujući i silovanje u braku

- činioci nasilja ne treba da budu manje kažnjivi zato što su se desili u porodici; naprotiv, to se treba uzeti kao otežavajuću okolnost.
- nasilnika treba krivično da goni država, a ne žrtva
- efikasno krivično gonjenje nasilnika, sa fokusom na temeljitu istragu i dokaze
- za vreme krivično-pravnog postupka potrebno je preduzeti mere u cilju zaštite žrtava i prevencije daljeg nasilja (zaštitni sudski nalozi, obaveza nasilnika da učestvuje na treningu protiv nasilja, sudska odluka o uslovnoj kazni, itd.)
- žrtve treba da imaju pravo da učestvuju u krivično-pravnom postupku, da postavljaju pitanja i iznose dokaze i traže nadoknadu štete u toku krivičnog ili građanskog postupka
- žrtve treba da imaju pravo na besplatno pravno savetovanje i pomoć za vreme krivičnog postupka
- pre, za vreme i nakon zasedanja suda posebnu pažnju je potrebno posvetiti bezbednosti žrtve. Treba izbegavati svaku konfrontaciju žrtve sa nasilnikom (npr. oni treba da čekaju u odvojenim prostorijama, itd.)
- žrtve treba da imaju pravo da se sa njima postupa obazrivo, naročito kada svedoče (ne u prisustvu nasilnika, nego putem video traka, itd.)
- sudije, javne tužioce i advokate odbrane treba obučiti za senzitivno tretiranje žrtvi da bi se tako izbegla daljna traumatizacija
- sudovi i tužilaštva treba da ustanove posebna odeljenja koja bi se bavila slučajevima nasilja nad ženama

Na nivou Evropske unije usvojen je minimum standarda o položaju žrtava u krivičnom postupku (Evropska unija 2001.)

3. OPŠTI POKAZATELJI DOBRE PRAKSE

Opšti pokazatelji dobre prakse za sve nadležne institucije su:

3.1. Pokazatelj dobre prakse: jasna definicija problema

Jasna i sveobuhvatna definicija nasilja nad ženama predstavlja preduslov za razvoj i implementaciju efikasnih intervencija. Jedna prepreka ka razvijanju mera u cilju borbe protiv nasilja nad ženama leži u tendenciji da se ignoriše rodna priroda problema i da se upotrebljavaju opšti izrazi tipa “nasilje u porodici” ili “partnersko nasilje”. U kontekstu porodice, nisu samo žene pogođene nasiljem. Ali važno je obratiti pažnju na činjenicu da nasilje nad ženama ima specifičan istorijski i društveni kontekst koji se ne može zanemariti. Definicije uključene u Deklaraciju Ujedinjenih nacija o eliminaciji nasilja nad ženama i ostalim dokumentima Evropske unije treba da posluže kao osnova. To su ove definicije:

“Izraz 'nasilje nad ženama' predstavlja svaki čin nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti koji rezultira u, ili je verovatno da će rezultirati u, fizičkoj, seksualnoj ili psihološkoj patnji žena, uključujući pretnje takvim činovima, prisilu ili lišavanje slobode, bez obzira da li se dešava u javnosti ili privatnom životu...”

“Nasilje nad ženama je manifestacija istorijski nejednake raspodele moći između muškaraca i žena koja je dovela do dominacije nad ženama i diskriminacije žena od strane muškaraca i do sprečavanja ženske ravnopravnosti.”

3.2. Pokazatelj dobre prakse: sveobuhvatne i konzistentne smernice i politike o nasilju nad ženama, monitoringu i evaluaciji

Svakoj instituciji koja se stvarno ili potencijalno bavi problemom nasilja nad ženama potrebne su jasne smernice u

ovoj oblasti. Ovo se odnosi i na institucije koje se primarno ne bave ovim problemom, npr. službe socijalne pomoći ili bolnice. Razvoj i implementacija smernica kao i monitoring treba da budu sastavni deo upravljanja u ovim institucijama. O zaštiti i bezbednosti žena i dece treba se redovno savetovati u procesu evaluacije smernica kako bi se proverilo da li su intervencije bile žrtvama od koristi. Štaviše, važno je uzeti u obzir specifičnu situaciju različitih grupa žena (emigrantkinje, pripadnice etničkih manjina, invalidkinje, itd) i prilagoditi usluge i intervencije njihovim potrebama. Takođe je od vitalnog značaja da svaka institucija razvije smernice za postupanje u slučajevima nasilja.

Sistematsko prikupljanje podataka, godišnje statistike i redovno izveštavanje su takođe važni instrumenti dobre prakse.

3.3. Pokazatelj dobre prakse: bezbednost kao prioritet

Jedna od najvećih grešaka koje se čine u intervencijama u oblasti nasilja nad ženama je potcenjivanje opasnosti. U Evropi i širom sveta, još uvek se dešava da žene povređuju ili ubijaju njihovi (bivši) muževi i partneri. U mnogim slučajevima ti zločini nisu počinjeni “iznenada” već su posledica dugotrajne istorije nasilja. Žene koje su u procesu odvajanja od nasilnog partnera su u naročitoj opasnosti, pošto se većina ubistava i pokušaja ubistva počini baš u toj fazi. Stoga, važan pokazatelj dobre prakse je prioritet koji institucije postavljaju kao bezbednost žrtve i planiranje te bezbednosti. Razvijeno je nekoliko instrumenata procene opasnosti. Ali, kako Gondolf (1999.) navodi u svojoj dugoročnoj istrazi programa namenjenih nasilnim muškarcima, najvažniji instrument je pažljivo slušanje žrtve, verovanje žrtvi i ozbiljno shvatanje njene priče. Kontrolne liste i upitnici predstavljaju važan izvor dodatnih informacija za procenu opasnosti od nasilja. Planiranje bezbednosti sa

svakom pojedinačnom žrtvom bi trebalo da postane standard dobre prakse svake organizacije (Priručnik za otvaranje i vođenje skloništa, WAVE 2004.)

3.4. Pokazatelj dobre prakse: treninzi i podizanje svesti

Treninzi i edukacije svih zaposlenih u nadležnim organizacijama je još jedan pokazatelj dobre prakse koji zahteva specifičnu, dobro isplaniranu strategiju. Od velike je važnosti da trening obuhvati sve aktivne članove/ice i zaposlene u organizaciji. Za velike institucije kao što je policija ovo predstavlja ozbiljan izazov koji zahteva kontinuirane napore. Ovde se radi o institucionalnom pristupu: tema nasilja nad ženama treba biti integrisana u program permanentne edukacije u svim profesionalnim oblastima. Još jedan pokazatelj kvaliteta treninga je njegov kontinuitet i uključivanje novog osoblja. Za planiranje i implementaciju edukacije treba konsultovati stručnjakinje iz ženskih organizacija jer ćemo tako biti sigurne da će se perspektiva žrtve uzeti u obzir. (WAVE-Network 2002b.)

3.5. Pokazatelj dobre prakse: multi-sektorski rad

Prevenција nasilja nad ženama će biti efikasna jedino ukoliko relevantne organizacije saraduju i koordinišu svoje intervencije na efikasan način. Ako nedostaje važna karika u lancu intervencija, to će imati oslabljujući efekat na sve druge intervencije.

Tokom prošle decenije, mnoge evropske zemlje su razvile inicijative za osnaživanje saradnje svih institucija protiv nasilja. U Velikoj Britaniji, osnovani su Multi-sektorski forumi protiv nasilja u porodici (Hague i drugi/e, 1996.), a u zemljama nemačkog govornog područja pojavile su se slične inicijative u obliku interventnih projekata ili okruglih stolova

(Savezno ministarstvo za porodicu, penzionere, žene i mlade BMFSF, 2004a.).

Međutim, multi-sektorski pristupi nisu automatski efikasni. U nekim slučajevima, oni nisu ništa više od pokazatelja dobre volje sa malo, ako i uopšte, praktičnih rezultata. Sledi nekoliko pokazatelja efikasnih multi- sektorskih pristupa:

- ekspertkinje iz ženskih organizacija imaju centralnu ulogu
- institucije koje učestvuju imaju volju i kompetenciju da izmene svoju praksu
- saradnja je više od puke priče: formulisani su konkretni, obavezujući ciljevi, projekti su isplanirani, implementirani i evaluisani
- svaka institucija doprinosi ljudskim i finansijskim resursima koji su neophodni za implementaciju planova i postizanje postavljenih ciljeva
- multi- sektorski forum i institucije koje učestvuju takođe imaju praksu rodne ravnopravnosti u svojim sopstvenim sferama
- multi- sektorski forum se obraća odgovornim akterima na političkom nivou za obezbeđivanje neophodnih sredstava za podršku žrtava. Ako nedostaju resursi, čak i bliska saradnja svih uključenih institucija teško da će doprineti poboljšanju situacije žrtava.

Ciljevi i zadaci multi-sektorskih inicijativa:

- monitorisanje intervencija i službi u slučajevima nasilja u porodici
- identifikovanje propusta u službama i poboljšavanje službi
- koordinsanje mera službi
- razvijanje politika i smernica
- iniciranje i organizovanje treninga
- angažovanje u prevenciji i radu na podizanju svesti u zajednici.

3.6. Pokazatelj dobre prakse: odgovornost države i partnerstvo sa NVO-ima

Standardi dobre prakse se ne primenjuju samo na institucije koje se bave ovim problemom, već takođe i na vlade. Da bi se pridržavali nacionalnih i međunarodnih obaveza zaštite žena od nasilja nije dovoljno potpisati odgovarajuće dokumente, dela moraju da prate reči. U mnogim zemljama, ženske organizacije su posvećene osnivanju inicijativa za borbu protiv nasilja nad ženama. Ove inicijative su veoma važan pokazatelj funkcionisanja demokratije. Ali je negativan znak ako vlade ostave nevladinim organizacijama zadatak eliminisanja nasilja nad ženama ili ih nedovoljno ili uopšte finansijski ne podržavaju. To predstavlja kršenje njihovih nacionalnih i međunarodnih obaveza, kao što je pridržavanje CEDAW konvencije i drugih.

Indikatori dobre prakse za vlade uključuju:

- jasno definisane odgovornosti i kompetencija u oblasti nasilja nad ženama, u vladi i na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou uprave
- specijalna odeljanja za rodnu ravnopravnost opremljena adekvatnim ljudskim i finansijskim resursima u svim relevantnim ministarstvima i lokalnim administrativnim jedinicama uprave (opštinama)
- nacionalni akcioni plan za eliminisanje nasilja nad ženama, obezbeđivanje finansijskih sredstava za njegovu implementaciju
- stalna implementacija, evaluacija i usvajanje akcionog plana
- bliska saradnja sa civilnim sektorom, naročito sa ženskim NVO-ima
- dovoljna sredstva za ženska skloništa i druge organizacije za pomoć, efikasna socijalna, psihološka, pravna i ekonomska podrška za sve žene koje su doživele nasilje i za njihovu decu

- donošenje i implementacija efikasnog zakonodavstva za zaštitu od nasilja, pravna zaštita i pravna pomoć za žrtve
- sistematsko sakupljanje podataka o nasilju nad ženama u svim relevantnim oblastima
- stalno podizanje svesti kroz efikasne kampanje
- anti-diskriminativne mere za žene u svim društvenim i političkim sferama, rodna ravnopravnost
- integracija ljudskih prava u akademski nastavni plan i u trening edukatora/ki
- poštovanje i implementacija međunarodnih standarda ljudskih prava.

ZAKLJUČCI

Kao što je navedeno na početku ovog članka, treba više od par godina da se u potpunosti promeni stara praksa ne-reagovanja od strane institucija vlasti. Zastareli stavovi i predrasude sprečavaju efikasnu, profesionalnu akciju policije i pravosuđa. Zbog toga, politički i društveni naponi za smanjivanje nasilja moraju biti organizovani na dugoročnim osnovama. Oni ne treba da budu ograničeni na privremene pilot projekte. Efikasna prevencija nasilja će koštati, ali nasilje koje nije sprečeno koštaće mnogo više.

REFERENCE

Bunch, Charlotte / Reilly, Niamh (1994): *Demanding Accountability. The Global Campaign and Vienna Tribunal for Women's Rights*, NY

CEDAW (2005): Decision on a communication submitted under Optional Protocol, Ms. A.T. v. Hungary, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/dec-views.htm>

Council of Europe/Group of Specialists for Combating Violence against Women (1997): *Final Report of Activities of the EG-S-VL including a Plan of Action for combating violence against women*, Strasbourg

European Union (2001): Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings. Official Journal L 82 , 22 March 2001

Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth BMFSF (2004a): Health, Well-Being and Personal Safety of Women in Germany. A Representative Study of Violence against Women in Germany-

Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth BMFSF (2004b): Working together to combat domestic violence: Cooperation, intervention, research. Findings of the evaluation research assessing intervention projects against domestic violence, Berlin

Gondolf, W. Edward (2001): Batterer Intervention Systems. Issues, Outcomes and Recommendations, Thousand Oaks/London/Delhi

Haller, Birgitt et al (2002): Folgestudie zur Evaluierung des Bundesgesetzes zum Schutz gegen Gewalt in der Familie, Studie im Auftrag des Innenministeriums, Institut für Konfliktforschung, Wien

Heiskanen, Markku / Piispa, Minna (1998): Faith, Hope, Battering. A Survey of Men's Violence against Women in Finland, Helsinki

Hester, Marianne / Radford, Loraine (1998): From Periphery to Centre: Domestic violence in Work with Abused Children, Policy Press, Bristol

Herman, Judith L. (1992): Trauma and Recovery. The aftermath of violence - from domestic abuse to political terror, BasicBooks

Humphreys, Catherine / Hester, Marianne / Hague, Gill / Mullender, Audrey / Abrahams, Hilary, Lowe, Pam (2000): From good intentions to good practice, Mapping services working with families where there is domestic violence, The Policy Press, Bristol

Logar, Rosa (2004a): Global denken - lokal handeln. Die Frauenbewegung gegen Gewalt in Österreich, in: Verein Autonome österreichische Frauenhäuser (Hg.): 30 Jahre Frauenhausbewegung in Europa, Wien, S. 84 - 123

Logar, Rosa (2004b): Violence against women - history and development of new models of intervention in Europe, paper presented at the Conference "Responding to Violence against Women. Models from the European Union" 5-6 November 2004, University of Wisconsin-Madison/ The European Union Center

Kelly, Liz (2000): Vision, innovation and professionalism in policing violence against women and children, VIP Guide, Council of Europe Police and Human Rights 1997 - 2000 Programme

Verein autonome österreichische Frauenhäuser (2004): Statistik 2004, <http://www.a oef.at/material/index.htm> april 30, 2005

Walby, Sylvia (2004): The Costs of Domestic Violence, Study of the Women & Equality Unit, London, www.womenandequalityunit.gov.uk

Walby, Sylvia/ Allen, Jonathan (2004): Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey, Home Office Study 276, London

WAVE-Network - Women against Violence Europe (2002a): More than a roof over your head. A survey of Quality Standards in European Women's Refuges, Vienna <http://www.wave-network.org/start.asp?b=6&sub=14>

WAVE-Network - Women against Violence Europe (2002b): WAVE Training Programme on combating violence against women. Sensitisation and Training of Professional on Violence Against Women <http://www.wave-network.org/start.asp?b=6&sub=14>

WAVE-Network - Women against Violence Europe (2004): Away from Violence. European Guidelines for Setting up and Running a Women's Refuge, Manual, Vienna <http://www.wave-network.org/start.asp?b=6&sub=14>

World Health Organisation (2002): World report on violence and health, Geneva

World Health Organisation (2004): The economic dimensions of interpersonal violence, Geneva

prevod: Radenka Grubačić & Danijela Živković

ROSA LOGAR

Od 1998 Direktorka Intervencionog centra za nasilje u porodici u Beču

- od 1978 radi na pitanjima nasilja nad ženama i decom, i u polju ženskih ljudskih prava,
- ko-osnivačica prvog austrijskog Skloništa za žene (1978),
- ko-osnivačica *Evropske mreže protiv nasilja*, 1994, WAVE (Women Against Violence Europe),
- predavačica na Univerzitetu za primenjene nauke, Škola za socijalni rad,
- predavačica teme „nasilje u porodici“ za policajce, socijalne radnice/ke i druge profesionalce, u Austriji, Rusiji i drugim zemljama,
- članica među-ministarske radne grupe, od 1994 - 1996, koja je radila nacrt austrijskog Zakona o nasilju u porodici,
- ko-izdavačica *Evropskog programa za senzibilisanje i trening profesionalaca po pitanu nasilja nad ženama* (pravne, sudske, medicinske i psiho-socijalne profesionalce),
- trenerica *Programa za nasilnike* u Beču, aktivistkinja ženskog pokreta i grupe za razvoj praksi intervencija za nasilnike,
- ko-autorka knjige o kampanjama protiv nasilja nad ženama: *Aktiv gegen Männergewalt. Kampagnen und Maßnahmen gegen Gewalt an Frauen international* (Frauenoffensive 1998),
- ko-autorka preporuka Evropskoj Uniji: *Recommendations of the E.U. Expert Meeting on Violence Against Women 8 - 10 November 1999 Jyväskylä/Finland* (Report of the Ministry of Social Affairs and Health 2000),
- ko-autorka izveštaja Ministarstva za socijalni rad o nasilju nad ženama: „*Gewaltbericht 2001. Von der Enttabuisierung zur Professionalisierung*“ (Austrian Ministry for Social Security and Generations Vienna 2001),
- ko-autorka knjige o rodnim aspektima socijalnog rada: *Gender Aspekte in der sozialen Arbeit* (Czernin Verlag 2000),
- ko-editorica knjige o radu sa nasilnim muškarcima: *Gewalttätige Männer verändern. Rahmenbedingungen und Handbuch für ein soziales Trainingsprogramm* (H. Verlag 2002).

